

Kraljica

Zdaj, zvečer se je naenkrat vse spremenilo. Na bolje se je obrnilo, v brljivo svetlobo in toploto moških teles. Zdaj je bila vse naokrog njihova močnata govorica, gmota težkih glasov in lahkih besed, vonjiv zadah po tobaku in žganju. Zdaj se ji je nenadoma za hip zazde-
lo, da se je skozi oblake modrega tobačnega dima in čez brljivo petrolejko v prostor razlišilo nekaj tiste svetlobe, ki jo je bila videla opoldne.

Takrat se je med oblaki pokazalo nekaj januarskega sonca in sneg se je zaiskril tako močno, da je morala v nenadni omotici zapreti oči pred tem lesketajočim snežnim morjem in valovanjem. Takrat je bila zadnja sončna svetloba ta dan, potem pa so z neba k zemlji spet pritisnile črne oblačne kope. Čez valujoče snežne hribe so legle s svojo temno težo. Bil je popoldan in spet je vse ždelo, otroci v svojem umazanem ždenju in tisti starec, tisti njen oče s svojim ždečim molkom. Pogledoval jo je, vse te kopaste in temne popoldneve jo je pogledoval izpod obrvi kakor kakšno bolno ali kužno živino. Nobene misli ni bilo, samo to je čutila, da se bo vse skupaj prevesilo v zgodnjji večer in potem v dolgo noč in da nikoli ne bo konec tega ždenja. Nobene misli, nobene besede ne bo, noč pa bo dolga in polna težkega sna. Stopila je pred hišo in dolgo gledala v zasneženi hrib in slutila temnino, ki se je razlivala čezenj. Črni ptiči so se spreletavali nad pobočjem in

spodaj nad poljem, krakali so tja v tihi večer, ki se je nezadržno in neogibno bližal. Vedela je, da njegovega omamnega bližanja ne bo mogla vzdržati, da pred mračnim opojem *večera* ne bo mogla obstati. Stopila je torej brez besed in brez misli v tisti čumnasti prostor za svojim hrptom, pograbiла pled, nikogar ni pogledala, nobenega ždečega deteta, nobenega molčečega starca, nikogar ni več pogledala, ovila se je v svojo toplo črnilo. In tudi čutiti ni hotela nobenega pogleda na svojem obrazu ali na hrbtnu, ničesar ni hotela videti ali slišati, ko je odhajala. Le vegaste duri so zacvilile na skriviljenem podboju, tega ni mogla preslišati, ob vsakem prihodu, ob vsaki vrnitvi v gluhi nočni uri je slišala ta cvileči zvok, ko je prihajala. Tako je bilo pozno popoldne, ko se je bližal večer in so kopasti oblaki pritiskali k tlom in nanjo.

A zdaj, zvečer je bilo vse veliko lepše, zdaj je čutila neko toplo moško dlan, ki ji je nekaj vlažnega in mehkega in prijaznega pripovedovala tam zadaj po vratu in po laseh in po nekem voljnem in vlažnem pregibu. Gledala je njihove obrale, ki so bili zaripli od pijače, a blagi, z vlažnimi očmi. Ne, nocoj v teh očeh ni bilo kalnega poželenja in v rokah nobene nestrpnosti. Bilo je blago in voljno vse skupaj, bilo je bolje, naenkrat je bilo vse veliko bolje. Nekatere od teh lahkikh besed, ki so se dvignile nad zamolklo godrnjanje, so bile namenjene njej, proti njej so splavale in za seboj potegnile kakšen ihtav ali piskajoč smeh. Toda kakršen je bil, bil je smeh, ki je polnil prsi, dišal po toplem žganju, gnal ven iz notranjščine tisto prazno in votlo, kar je bilo notri ves gluhi in temni popoldan.

Takrat, ko je stopala po kolovozu dol v mrakobno dolino, je čutila, da se ji gluhotra in temnina teh hribov selita nekam v notranjost, da ji tisti črni vranasti ptiči letajo tja noter v dušo. Duša pa je notri v prsih, to je

razločno vedela, zakaj kadar je tak januarski kopasti popoldan, kadar prihaja večer, takrat je notri v prsih hkrati votlo in tesnobno. To je duša. In nikoli, nikoli ni mogla obstati, ko je začutila, da ji od duše zmanjkuje zraka, da se ji širi in votli tam notri v ženski človeški notranjščini. Takrat je bilo mrakobno, ko je stopila navzdol po kolovozu in potem jo je nenadoma tako spreletelo, da jo je kar nekaj jemalo, da jo je nekaj hotelo kar vzeti, ko je zagledala spodaj ob poti črno postavo. V snegu, med jarkom in potjo, na razpotju, kjer se kolovoz nevidno zlige v dolinsko pot, je stalo. Velik krokar ali velika vrana, to je stalo ob poti. Zaustavila se je, a hip zatem se ji je v prsih razvezalo in čutila je, da bi se kar nasmehnila, prvič ta dan bi se najraje nasmehnila svoji prikazni, ko je videla tam statu tistega makolskega župnika. Tistega, ki zmeraj stoji pred kakšno hišo ali ob kakšni poti, kot črno znamenje in ji zmeraj kaj svojega svetuje. Kakšen dolg trenutek sta si gledala v oči in nemara ji je spet rekel, nemara je njegov starikavi glas spet rekel, pojdi domov, pojdi domov, Marija. Nemara sploh ni ničesar rekel, ko je brez besed stopila mimo njega in čutila, kako stoji tam v svojem črnem plašču, s svojim starikavim nasvetom, s svojim negibnim pogledom za njo. Kot velik krokar z negibnim pogledom je stal tam.

Zdaj je bilo res nenadoma vse veliko lepše, zdaj je čutila toplo dlan in tudi tisto znano vlažno sapo, ki ji je bobnela na uho in zdaj je bilo še več ihtavega smeha vse naokrog in blizu, čisto blizu. In še potem, ko je vse skupaj odsunila in v daljavi zaslišala svoj smeh in sreča vseh naokrog, tudi potem je bilo še zmeraj vse blizu. Votla in tesnobna duša ni več tiščala svojega januarskega kopastega popoldneva notri v prsih. Popoldne, ko je bilo tukaj že mračno in je šnopsar skopuško prižigal svojo brljivo petrolejko, je bilo še hudo.

Takrat je bilo še zadnjič hudo. Prostor je bil še hladen in prazen in tudi v duši se ni nič premaknilo, še naprej je v njej čutila brezdanjo temno votlino. Njeno dušasto tesnobo in praznino. Šnopsar pa je kar hodil, kar hodil in hodil, ven in noter je hodil, da je vsakič prišlo v prostor še več hladu in zmeraj več noči. Tako hodi in hodi in se za nikogar ne zmeni človek, ki hoče reči, da tam na leseni klopi sedi grda in stara in izouzana ženska, z malo zobmi, mlahavo kožo, ženska, ki vrti glavo za njegovo hojo in štokljanjem in odpiranjem vrat. Res ji je bilo hudo v tem prostoru, ki ni bil boljši od onega popoldneva zunaj in ko je izpila prvi kozarec, je vanjo prišla in stekla takšna slabost, v takšnih valovih, kot pred odurnim bruhanjem. Topa bolečina ji je zalila oči, da niso videle, bobnela v ušesih, da niso slišala. Takrat, ko je šnopsar tik pred nočjo prižgal s svojimi skopuškimi prsti njeno zadnjo brljivo petrolejko, takrat ji je bilo še zadnjič hudo. Zakaj takrat je skozi kopreno, ki ji je prekrila slabotne oči, videla črne popoldanske krokarje, kako sedajo okrog nje. Segali so po njej in čisto zbliza bolščali vanjo in okrog njih se je širil moški vonj po hlevih, po znoju in gnoju. S sikačimi sunki jih je odrivala in si zatiskala oči pred raskavim smehom, pred hrapavimi dihljaji. Takrat, ko je prižigal zadnjo petrolejko.

In zdaj je bilo vse čisto drugače. Naenkrat ta večer se je vse spremenilo. Nekdo je rekel, kraljica, saj je kraljica, in njihov smeh je bil znenada zvonek in dober in drhtljiv. Dim se je razkadil, prostor se je razblinil, takšna bela svetloba se je razlila čezenj, da so bili obrazzi kar vsi prav jasni, da so njihova lica čisto prosojno zažarela. To je bila tista opoldanska svetloba, ki se je takrat zalesketala čez sneg, da je morala od nenadne bleščave zapreti oči in da jo je od tega iskrenja zvrtelo v nenadno blago omotico. Zdaj ni odsunila nobene ro-

ke in nobene žganjaste sape od svojega ušesa. Gledala je predse skozi vlažno kopreno in se dobrotljivo smehljala. Tista duša notri v prsih pa kakor da naenkrat ni imela več česa početi. Tista duša, ki se oglasi samo takrat, kadar je kopasto večerno ždenje in je tesno. Kraljica, je zaklical šnopsar, ona pa je slišala njihov smeh, skozi belo kopreno je videla njihove temne postave, na klopeh, ob stenah, povsod naokrog. Kraljica, seveda sem kraljica, je dihala in sopla predse in se čudila tej beli svetlobi, ki je oblivala petrolejko, kakor kakšno nagrobno svečo, prosojnim obrazom, ki so se raztegovali v krohotu. Videla je razprte prste rok, čutila je voljno moško sluz, ki se je razlivala čeznje, videla je roke, napete v gibanju, roke, ki pobožajo in se sprimejo in zlepijo, čudno ohlapnost je čutila v telesu in vedela je, da vse to, kar se zdaj dogaja, ni samota, ni tesnobni, votli popoldan. Da je zdaj, sredi tega smeha prav zanesljivo nihče več iz svojega ždenja ne bo pogledal kakor starikavo, bolno ali kužno živino. Da je zdaj v njej in v tem prostoru neka dobra in njenamladost, in vedela je, da bo čisto tiho in čisto sama šla tja, kjer nekdo стоji ob poti v svojem črnem plašču. Ko je vstala, se je opotekla skozi prostor, a ne od pijanosti; od te nenačne opoldanske snežne, slepljive svetlobe in skoznjo se je opotekla proti vratom. Tudi zunaj je bila svetloba, nemara mesčeva, podobna svečavi, a vendar svetloba. Padla je v topli, voljni, lesketavi sneg. Skozi odprta vrata je slišala še nekaj ihtavega krohota, ki se je zlagoma umirjal in se spreminal v raskave moške dihljaže ob njenem licu. Vstala je in zabredla skozi lahkokotni snežni pršec. Lesketal se ji je pod nogami in nad seboj je čutila modro, jasno, nočno nebo. Potem je daleč spredaj, ob poti, ugledala črno postavo. Velik krokar ali velika vrana, to je stalo ob poti. Zaustavila se je. V prsih jo je stisnilo, kakor da je nanje spet legla

tista črna podgana z dolgo dlako, ki jo je neko noč suvala s sebe. Za hip jo je oblila groza, kajti vedela je, da črne ptice ne bo pregnala, kakor je nekoč v težkem sru tisto kosmato žival, zakaj ptica seže vanjo, kriči in prhuta v notranjščini. Toda ko je stopila korak naprej, se ji je notri v prsih spet vse razvezalo. Tisti črni ptič je imel človeški obraz in spodbudno ji je kimal. Stekla je proti njemu in se do pasu pogreznila v topel sneg. Zdaj je bil moker in težji. Legla je vanj, kakor v toplo, prijazno morje. Obraz je potopila v sneg in poslušala slabotno bitje svojega srca. Pomislila je, da nikjer nikogar več ni, da je čisto sama v tej topli snežni svetlobi. Pomislila je, kako bodo spet zaškripale in zavilile tiste vegaste duri. Začudila se je, da je ob tej misli nič ne zaboli ali stisne notri v prsih, tam, kjer je duša. Notri pa so bili samo še tiki in slabotni udarci srca, drugega nič. Vse drugo je bilo lahno in dobro, vse težko in morasto se je do kraja razblinilo. Bilo je tako toplo in dobro, kakor ta mehki in voljni sneg, kakor svetla mesčeva noč nad zemljo in nebo nad njo.

...

Ko se je makolski župnik vračal s pogreba, so mu pokazali kraj, kjer so jo našli. Starcu se je ob nenadnem spoznanju zaustavilo srce v prsih tam pod njegovim črnim plaščem. Nekaj trenutkov je omrtvičen stal pred začudenimi ljudmi in ni se ganil. Bilo je natančno tam, kjer jo je neki popoldan zadnjič videl. Potem je brez besed in z negibnim obrazom odšel mimo pogrebcev skozi blato in snežno plundro. Doma je dolgo stal ob oknu in gledal lehe snega, ki so se talile v februarskem soncu. Šele zvečer je sezul blatne šornje. Obul si je tople nogavice in počasi znosil na mizo črnilo, peresnik in nazadnje še težko letopisno knjigo z napisom Kronika. Dolgo je listal po njej in poslušal vodo, ki je

kapljala s strehe. Potem se je ustavil ob listu z napisom 1893 in s svojo mirno, zanesljivo, okroglo pisavo počasi zapisal besede, ki so še danes v tisti knjigi: Dne 15. januvarija je žalosten konec vzela Marija Mutalen, katero so ljudje imeli za »kraljico kurb«. Šla je iz Bi-strice domov, kakor se je reklo, precej pijana. Tam nekje v Mostečnem je v nekem grabnu obtičala — nekateri so celo pravili, da se je sama v jarek pogreznila — to se je zgodilo, kakor je c. kr. sodišče dognalo, 15. januvarija, a našli so jo šele 27. februarija, ker se je cela tropa vran in črnih kavranov tam okoli podila in gnala venomer strašen vik in krik — dne 28. februarija je bila pokopana. Rojena 5. aprila 1850 je prvega pankrta povila 18. januvarija 1876, potem pa jih je imela zaporedoma, kakor so pravili ljudje, deset — poslednjega l. 1892 tam nekje v cirkovški župniji. Nekatere je baje tudi zapravila. Parce Domine!